

Lietavu ietekmētie Latgales zemnieki cer uz sausāku nākamo vasaru

Ilustratīvs foto

Lidija Kirillova

“Gāž ar spaiņiem, gāž ar stopiem, gāž uz cilvēkiem un lopiem” – tādi vārdi skan kādā senākā estrādes dziesmā. Šovasar to esam ne pa jokam izbaidījuši, īpaši Latgalē, kur lietavas sākās jau maija vidū, kad lauki vēl nebija apsēti. Reģiona lauksaimniekiem nācās mainīt sējas plānus, bet cerības uz labu ražu noslika lāmās, visiem radot zaudējumus, bet dažā saimniecībā arī kritisku finansiālo situāciju.

Graudi pārtikas kvalitātē – tikai Zemgalē un Vidzemē

Vasaras kviešus pārtikas kvalitātē šī gada vasarā izdevies nokult vienīgi Zemgalē un Vidzemē. Tīk, piemēram, kartupeļu ražu šogad praktiski nav izdevies iegūt Latgalē, jo lielākā daļa tupeņu sapuva vagās. Pašlaik ievērojami iekavējušies arī ziemāju sējas darbi, radot bažas par nākamā gada ražas potenciālu, liecina Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centra (LLKC) augkopības speciālistu veiktā rudens ražas prognozēšana.

Centrā norāda, ka lietavu ietekmē šogad vasarājiem bija īsākas vārpas ar sīkiem graudiem.

Septembra izskaņā veiktais ražības apkopojums liecina, ka zemākā vasaras kviešu ražība – 1,8 tonnas no hektāra – bija Latgalē, bet augstākā vasaras kviešu ražība – 4,8 tonnas no hektāra – bija Zemgalē. Tajā pašā laikā valstī vidēji šis rādītājs bija 3,4 tonnas no hektāra, kas ir līdzīgi, kā bija pērn.

LLKC norāda, ka Latgalē un Vidzemē mitruma ietekmē vasaras rapsim izveidojušās sīkas sēklas un, piemēram, lielākajai daļai iekultā rapša ir zems eļļas un proteīna saturs. Vidēji valstī no viena hektāra izdevies nokult 1,2 tonnas vasaras rapša, kamēr 2024. gadā tās bija 1,6 tonnas no hektāra.

Lauksaimnieki vienmēr dzīvo riska zonā

LLKC Preiļu biroja augkopības konsultante **Inese Magdalenoka** teic, ka lauksaimniecība vienmēr ir bijusi riskanta tautsaimniecības nozare. Cilvēkiem droši vien aizmirsies, ka bijušas arī citas nelabvēlīgas vasaras. Tomēr šai ir atšķirība – ja citkārt mērcēja ražas novākšanas laikā rudenī, tad šoreiz lauki pludoja jau maija vidū, tāpēc iesēt vasarājus vai iestādīt kartupeļus dažviet nemaz nebija iespējams.

«Lietavas sākās ap 15. maiju, tāpēc, piemēram, griķu sēja daudzviet izpalika,” stāsta konsultante. “Tie, kas šo kultūru iesēja vēlāk, arī neko neieguva. Griķi ir augumā zemi, nav spējuši izaugt, jo mitruma dēļ augu saknēm trūka skābekļa un barības vielu. Ievērojami iekavējās ziedēšana un nogatavošanās. Daļu griķu platību zemnieki atstās zaļmēslojumam, jo nevarēs nokult. Jau nokulto griķu vidējā ražība Latvijā ir aptuveni 0,7 tonnas no hektāra, kamēr pirms gada tā bija 1,2 tonnas no hektāra.

Arī graudu kvalitāte ir slikta, maza tilpummasa, un tikai tāpēc, ka bija par daudz mitruma. Tā laikus iesētajām auzām šogad izdevās iegūt augstākas ražas, bet vēlāk sētajām auzām pilnvērtīgi neattīstījās skaras. Vidējā auzu ražība valstī septembra izskaņā bija 2,7 tonnas no hektāra, kamēr pirms gada tās bija 2,9 tonnas no hektāra. Savukārt auzas, kuras lielākoties audzē lopkopji, sējot ar pasēju, nevarēja nokult, un tās novāca skābbarībai, neiegūstot graudu ražu.”

I. Magdalenoka arī atzīmē, ka šogad Latgalē praktiski nav kartupeļu – dažviet kartupeļus nebija iespējams iestādīt, iestādītie sapuva vagās, kamēr smilšainākās augsnes iegūti vien sīki bumbuli. Iegūtā kartupeļu raža pārlietu lielā mitruma dēļ nebūs ilgstoši uzglabājama. Tiem, kam palaimējies apsaimniekot smilšainākas augsnes, šovasar paveicies. Pārējā Latvijā izdevies iegūt viduvēju ražu – 17 tonnas no hektāra, kamēr 2024. gadā tika iegūtas 20,6 tonnas no hektāra.

LLKC secinājumi liecina, ka nav veicies arī ar pākšaugiem. Agrāk sētie zirņi Zemgalē un Kurzemē veidoja spēcīgāku sakņu sistēmu, lielāku biomasu, ātrāk nogatavojās un tika novākti pirms lietus perioda, iegūstot salīdzinoši labu ražu. Savukārt vēlāk sētie zirņi Vidzemē un Latgalē lietus ietekmē nodzeltēja un neattīstījās, kā arī daudzviet ieauga nezālēs. Biezās lietavas nelāva zirņus nokult, jo liela daļa sējumu sagāzās veldrē, kā arī zirņus izsita no pākstīm. Tāpēc daļa platību tiek ieartas. Līdzīgi ir arī ar lauka pupām.

Slikta zālāju kvalitāte ietekmēs lopkopību

Ar slapjo vasaru neapmierināti arī lopkopji, jo lopbarība rudens un ziemas sezonai ne visiem ir pietiekamā daudzumā, tāpat arī lopbarības kvalitāte nav tā labākā. Pēc I. Magdalenokas domām, galvenais iemesls ir tas, ka pārāk lielā mitruma dēļ ievērojami kavējās zālāju pirmais plāvums, zālāji pārauga. Arī jūlijs bija mitrs. Sagatavotajā skābbarībā analīzes rāda pārāk lielu sviestskābes daudzumu, kas ziemā nozīmē veselības problēmas lopiem, kuriem šāda skābbarība tiks izēdināta. Sagādātajā barībā ir nepietiekams proteīna daudzums, kas nozīmē, ka tā būs jāiepērk papildus, lai ēdienkarte būtu sabalansēta.

Šīs vasaras mitrums atsauksies uz nākamā gada ražu

I. Magdalenoka uzsver, ka pārmitrā zeme ietekmējusi ne tikai šī gada ražu, bet sagādās problēmas arī nākamgad. Augsne ir ļoti sablīvēta, tāpēc sagādā grūtības iesēt ziemājus, īpaši tiem zemniekiem, kuri izmanto augsnes aršanas metodu. Jāizmanto augsnes minimālā apstrāde vai tiešā sēja, taču tas nav vienkārši, tās ir atšķirīgas tehnoloģijas.

«Arī Latgalē augsnes ir dažādas,» saka LLKC speciāliste. «Vietās, kur zeme smilšaināka, situācija ir labāka. Liela nozīme ir tam, vai platības ir meliorētas un kādā stāvoklī ir meliorācijas sistēmas. Lielo saimniecību īpašnieki sistēmas kopj, drenas skalo, maina kolektorus. Mazajiem lauksaimniekiem un tiem, kuri sistēmas gadiem nav kopuši, ar liekā ūdens novadīšanu nevedas. Tāpēc iesakām vairāk nodarboties ar dziļirdināšanu, lai ūdens labāk cirkulētu.

Vasaras lietavas noteikti ietekmēs nākamā gada ražu. Ir skaidrs, ka ziemas rapsis šogad nav iesēts tādā apjomā, kā zemnieki bija plānojuši. Ir saimniecības, kas vispār ziemas rapsi nesēja, jo augustā augsne bija pārmitra. Ideālie termiņi šīs kultūras sējai ir līdz 20. augustam, sliktākā gadījumā – līdz augusta beigām. Redzot to, kas sadīdzis, atliek cerēt, ka būs laba ziema. Ziemas rapsim laba ziema nozīmē to, lai nav kailsala periodu. Ja kailsals ar mīnus astoņiem grādiem turas nedēļu, ir skaidrs, ka augi ies bojā. Tāpēc cerēsim uz sniegu.»

Ārkārtas stāvokļa dēļ pieļaujamas atkāpes

Tā kā lauksaimniecībā šogad izsludināts ārkārtas stāvoklis, Zemkopības ministrija ir pieņēmusi lēmumu, ka ir pieļaujamas atkāpes, saimniekojot un ievērojot dažādus nosacījumus, lai saņemtu platību maksājumus.

Viena no atkāpēm ir saistīta ar prasību par dažādu zālāju nopļaušanu un novākšanu – 2025. gadā tie nav jānopļauj un jānovāc. Lauku atbalsta dienests (LAD) šogad, izskatot platību maksājumu iesniegumus, nevērtēs neatbilstības gadījumus, kad netiek ievēroti tiešo maksājumu un agrovides pasākumu noteiktie zālāju noganīšanas vai nopļaušanas termiņi.

Gadījumos, ja lauksaimnieks būs iesniedzis LAD informāciju par salnu un lietavu postījumiem, varēs neievērot vairākus labas lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumus un divu ekoshēmu nosacījumus. Netiks ņemts vērā, ja netiks nodrošināta augu veģetācija no 1. oktobra līdz 15. martam vai ziemāju un starpkultūru sēja nebūs veikta perpendikulāri nogāzes krituma virzienam, LAD nepiemēros sankcijas, ja netiks nodrošināts augsnes pārklājums (sēti kultūraugi, zālāji) vai pēc kultūraugu novākšanas platība tiks apstrādāta, nesaglabājot minimālo augsnes pārklājumu ziemā. Tāpat nav jāievēro augu maiņas nosacījumi. Ir pieļaujams, ka tiek aparts vai lobīts zālāju lauks, ja saimniekojot ir iebrauktas dziļas rīses, bet šādos gadījumos jāsaņem fotogrāfijas ar lauku. Mainītas arī vairākas citas prasības.

Lauksaimnieka viedoklis – bija nenormāli

Normunds Seilis no «Vecvanagu» saimniecības Preiļu pagastā atzīst, ka tik nelabvēlīgu vasaru kā aizvadītā nav pieredzējis. Pat 2017. gads, kad visa Latgale pludoja, bija labāks, jo nokrišņi bija vasaras beigās, kad raža jau izaugusi.

«Bija iesēts ziemas rapsis, ziemas kvieši, ziemas mieži un lauka pupas. Sāka līt, kad vēl sēja nebija īsti beigusies, trīsdesmit procenti pēdējo sēto pupu sapuva nesadīgušas. No vasarājiem šogad izauga tikai agrie sējumi. Rapsim pavasarī izskatījās, ka būs rekordražas, bet trīsdesmit procenti izslīka un sapuva. Tāpat arī trešdaļa ziemāju pagalam. Ražas novākšana bija tāda, ka lauka malā nepārtraukti stāvēja traktors un ik pa laikam vilka laukā iestigušos kombainus. Bija traki, degvielas patēriņš – nenormāls.

Graudu kvalitāte arī ir slikta, vēsturiski sliktākā. Nebija nevienas kravas, kas atbilstu pārtikas graudu kvalitātei. Viss aizgāja švakā lopbarībā. Ražu uzreiz nodevām, bet cenas... Matēmatika neatbilst pat minerālmēslu izmaksām. Dabas apstākļi mūsu plānus nepatīkami koriģēja.

Visi darbi šovasar kavējās, arī ziemāju sēja. Pabeidzām 5. oktobrī, nekad nebijām sējuši tik vēlu. Daudz laika bija jātērē, lai sakārtotu izbūvētos laukus, nolīdzinātu rīses. Ziemas rapsis iesēts tikai trešdaļa no plānotā, vairāk spiedām uz ziemas kviešiem. Līdz ar to bija grūti ievērot augu seku, vienkārši skatījāmies, kur sausāks lauks, kur var iebraukt ar sējmašīnu. Atliek vien cerēt uz sausāku un labāku nākamo vasaru,” noslēgumā teic Normunds Seilis.

«Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem». «Par projekta raksta «Lietavu ietekmētie Latgales zemnieki cer uz sausāku nākamo vasaru» saturu atbild SIA «Vietējā»».

MAF
Mediju atbalsta fonds